

A

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIA
(TRANSVAALSE PROVINSIALE AFDELING)

SAAKNOMMER: CC 482/85

PRETORIA

1988-06-10

DIE STAAT teen :

PATRICK MABUYA BALEKA EN 21
ANDER

VOOR:

SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST en
ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:

ADV. P.B. JACOBS
ADV. P. FICK
ADV. H. SMITH

NAMENS DIE VERDEDIGING:

ADV. A. CHASKALSON
ADV. G. BIZOS
ADV. K. TIP
ADV. Z.M. YACOOB
ADV. G.J. MARCUS

TOLK:

MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE:

(SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT:

AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS :

LUBBE OPNAMES

VOLUME 416

{Bladsye 24 357 tot 24 393 }

THE COURT RESUMES ON 10 JUNE 1988

THAPELO NKAYI, still under oath (through interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR YACOOB: As your lordship pleases, all the accused are before your lordship this morning.

COURT: Thank you.

MR YACOOB: Mr Nkayi, we had reached the stage yesterday where you said that your class prefect was to take up the matter of the sharing of books during 1984. -- Yes.

And was there any change in the book situation during that year? -- No. (10

When you went back to school during January 1985 were you again given textbooks for your studies that year? -- Yes.

And what was the position, did you have to share books or not? -- It happened the same way, two people were sharing the one book like it was in 1984.

Was it the same also to the extent that people living in different areas had to share books? -- Yes, that is so.

What did you do about it this time? -- We again reported to the prefect about this situation.

And from the information, from the talk that was going on at the school was the position as you understood it that only your class asked your prefect to do something about it? -- No, all the classes did the same because it affected all the other classes as well, not our class only.

By the end of February of 1985 had there been any change in the situation regarding the textbooks? -- There was no change.

What happened then towards the end of February 1985 in relation to the textbook problem? -- We made a call to the prefects to resign as prefects because there was nothing (30

they / ..

they were doing which was in progress.

Where was this call made? -- At a meeting of the scholars which was held in the hall.

Now how did you set about calling the meeting? Did you get permission for it? -- Yes, we got permission for that.

What channel did you use to get that permission? -- What we did was we requested the prefects to go and ask for permission to hold a meeting in that hall. At this stage the prefects did not know what the purpose of the meeting was, therefore they went and asked the principal for permission (10 which was granted.

And about when you say this meeting was held? -- It was during our free time, during our long break at 11h00.

Yes, but I mean when in terms of the time of the year. You said that towards..sorry, yes, carry on. -- It was in March.

You said that at that meeting a call was made on the prefects to resign. What was the attitude of the prefects to this call? -- They agreed to that.

Yes, what other decisions were taken at this meeting (20 apart from the prefects being called upon to resign and then agreeing to do so? -- Mention was made of other complaints which were existing at the school and another body was then named, a body which was temporarily going to be serving in the place of the prefects that were to resign.

COURT: Were they elected? -- Yes, they were elected.

And what was their name? -- Acting board.

Were there any prefects on the acting board? -- No.

Yes?

MR YACOOB: Thank you m'lord. You mentioned that (30
complaints/..

complaints were discussed at this meeting. What was done about these complaints? -- The acting board took the complaints to the principal.

Were these complaints taken to the principal in an oral form or what form? -- The complaints were written down and therefore the document on which the complaints were written was handed over to the principal.

Alright, but is it so that the meeting decided that - I am sorry, m'lord, when were these complaints written down, where, at which place? -- In the hall. (10

At this meeting? -- Yes.

And is the position that the acting board was asked to take these complaints to the principal? -- Yes.

Were you at that stage on the acting board? -- No, I was not a member yet.

Now after this meeting did you receive any report about what the acting board had done? -- Yes, after a week.

Where was this report received? -- We received this from our representative from the class.

COURT: From your class representative? -- Yes, from our class representative. (20

Was there a class representative of the board in each class? -- Yes.

MR YACOOB: And what was the nature of this report that you received? -- The report was that the complaints were going to be submitted by the principal to the inspectorate.

Which complaints which were written down can you now remember? -- The shortage of books and that there was no st.9 at our school, the condition of the school building which did not have ceiling and some windowpanes were not there. (30

Yes / ..

Yes, was anything mentioned about the prefect system or not? -- No, nothing was said about the prefect system but there was a complaint about the SRC.

COURT: A demand or a complaint? -- A demand.

MR YACOOB: Alright. Now we have received the stage where you have received a report from your class representative that the matter was going to be taken up by the principal with the inspector. Now what was the next development. -- We then waited for the response from the inspectorate. After a week the inspector came to our school. (10

And did he address all the pupils? -- Yes.

What did he say? -- In his address he said the following that permission is being granted for the SRC at our school and then he said the rest that we are complaining about, for instance the renovation and better conditioning of our school and the question of the st.9 class which is required by us will take some time because that has to be discussed.

Was anything mentioned about the textbook problem? -- Yes, he said they were going to bring us some more textbooks on which we said it is alright, but what we would expect (20 is this that you say can be attended to immediately must please be done as soon as possible.

And did you decide to take any action as a result of what the inspector said to you? -- Yes.

What action did you decide to take? -- We said to him he had said to us there were certain things that we could get, that is alright, but now what is going to happen is we are going to go into classrooms but we are not going to read until such time as this is being done according to our request.

COURT: Not read what? -- By that I mean we are going to (30 attend / ..

attend classes but once a teacher comes in for teaching purposes we are not going to take part.

ASSESSOR: You are not going to accept tuition? -- Yes.

COURT: So what would you do in classes then? -- We would just sit.

MR YACOOB: And for how long did you carry on doing this? Until when? -- We carried on like that until a schoolmate of ours was arrested.

COURT: But how long was that? -- He was arrested on the 8th. 8th what? -- 8 April. (10

But had this been at the beginning of March or the end of March, this meeting with the inspector? -- The end of March.

MR YACOOB: And what happened? You said you carried on like this until the arrest and what happened, what did you do after the arrest or how did things change? -- We asked the principal to go and find out. the reason why this schoolmate of ours was arrested and we then came back and just sat in the classrooms as we were doing prior to his arrest.

And was there a stage when you stopped going to your (20 classrooms? -- Yes.

Yes, and what date was that? -- 12 April.

Can you remember what day of the week this was? -- I do not quite remember whether it was a Tuesday - no, no, it was on a Friday. It was a Friday, yes.

And what happened on Friday 12 April? -- We were just at school there, some outside in the yard, some in the classrooms but there was no tuition going on. We were just around there.

Was there any singing or chanting of slogans at the (30 school/ ..

school? -- No.

Did you see any police around on that day? -- At 11h00 during our lunch while we were outside there I saw some police there who were travelling along the main road.

But was there no incident and did you go home at the end of school, at the time when school would have finished? -- Nothing happened, we just left normally without any incident.

On Monday 15 April did you go to school again? -- Yes.

This time were there the same number of scholars at the school as there were on the Friday, everybody there or what(10 was the position? -- Present there was about half of the scholars. Not everybody was there.

And did you see police around on that day? -- No.

Was there any singing of songs or chanting of slogans on that day? -- No.

And was the position that again there was no incident as you went home? -- Yes, until we went home nothing had happened.

I now want to deal with events on Tuesday, 16 April. -- Yes. (20

Did you go to school on that day? -- Yes, I did.

And the number of scholars that were present on this day was it any different from the previous days? -- Yes, it was different.

COURT: More or less? -- There were less.

Yes?

MR YACOOB: As your lordship pleases. And did the principal come to speak to you that morning? -- Yes, he did.

What did he have to say to you? -- What he said was that we must not leave before he came back because he was still (30 going / ..

going into the township to go and look for the committee members.

COURT: What committee? -- School committee.

MR YACOOB: For what purpose? -- He said maybe this can solve the present situation at the school.

Later on did the vice-principal come to you? -- Yes, he came to us.

About how long after the principal had left was this?
-- It was not very long after he had left.

And what did the vice-principal have to say to you? (10
-- He called us to the assembly where he told us that he received a telephone message from another school nearby which message was that we were to leave the school premises.

Did he say who had said that you should leave the school premises or not? -- Yes, he told us.

Yes, who had said that? -- He said this message was from the police.

And what happened while the vice-principal was talking to you? -- The next thing while he was still addressing us I noticed the police's presence at the gates of the school. (20
There are two front gates and the school was already surrounded by the military members.

That time was there a fence around your school or not?
-- Yes, there was a fence.

What happened when the police got there? -- After having taken positions there and at the main gates as well they then made an announcement using a loud-hailer.

What was the announcement? -- They were saying that we are being given five minutes to leave the school premises.

And what was your response at that stage? -- We made (30

a request to the vice-principal to go and speak to these people and tell them that we are leaving immediately as requested and while, the vice-principal, was walking towards the police, followed by some few scholars, teargas was shot. Immediately thereafter the police got into the school yard. That happened even before the expire of the five minutes that was given to us.

What did you do as a result of the firing of teargas? -- We ran away.

Now is there a school right next door to your school? (10 -- Yes, there is.

Is it a primary school? -- Yes, it is.

What is it called?

COURT: What is its name? -- Richard Msuthu, all pronounced the same way with a different spelling in Xhosa - M-s-u-t-h-u.

Lower primary school? -- Yes, lower primary.

MR YACOOB: Is there a higher primary school in the vicinity of your school? -- Yes, there is.

What is that one called? -- Khobo Nqaba (spells it) higher primary school. (20

Could you see the higher primary school from the yard of your school, from the school grounds? -- Yes.

Did you notice anything unusual at the higher primary school before the police fired teargas? -- No.

Now just to complete the picture about schools, is there one more school in your area and is that another lower primary school? -- What is the name of the school?

He can tell us. Is there one more school? -- It is Vulindlela lower primary school (spells name).

Are there no other schools in your area? -- No. (30

Now / ..

Now after that day, that is after 16 April 1985, when did you next return to school? -- In July.

Was this after the June/July vacation? -- Yes, after the June holidays.

Did all the scholars go back? -- Some did and not all and especially those from the farms, they did not immediately return to school and there were some who were also in the township who did not go back to school, who feared that they may be hit again like when they left the school they were being hit. (10

Had your problems been resolved to some extent though? -- No.

How was it that you then went back to school? -- This was as a result of the parents pleading with the inspectors to reopen the school so that we can go back to school at the beginning of July.

Do you know of the Adelaide Youth Congress or AYCO? -- During what period are you talking about now, during 1985 or when?

COURT: Do you know now of AYCO? -- Yes. (20

MR YACOOB: When was AYCO formed? -- In May.

What year?

COURT: What year? -- In 1985.

MR YACOOB: Did you go to the meeting at which it was formed? -- Yes, I did.

Were you elected onto AYCO's executive committee? -- Yes.

Was there at any stage..

COURT: What were you? -- Organiser.

MR YACOOB: Now was there at any stage any COSAS committee of any sort in your area? -- There was an interim structure (30

When / ..

When was that, where did that come into existence? --
Some time in July after having gone back to school. Although
there was nothing they did, but there was an interim commit-
tee.

Were you on it? -- Yes.

Did you have any position on it? -- I did not occupy a
position there.

I have no further questions, thank you.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: U sê daar was 'n "interim
structure" soos u dit genoem het, of 'n interim struktuur? (10
-- Ja.

Was dit 'n tussentydse struktuur van COSAS? -- Om dit vir
u duidelik te stel sal ek sê as ek daarvan praat, praat ek
van mense wat belang gehad het in die stigting van so-iets.

Maar is hy genoem 'n tussentydse liggaam van COSAS? --
Herhaal die stelling, die vraag.

Was hy genoem dat dit was 'n tussentydse struktuur van
COSAS? Was hy genoem, gekoppel aan COSAS? -- Ja.

En wanneer het die skole geopen in Julie 1985? -- Dit
was na die opening van die skole op 14 Julie 1985 dat daar (20
gesprek gevoer was met die inspekteurs.

Nou hoe lank na 14..

HOF: Oor wat? -- Die amptelike openingsdatum van die skole
in die land was 14 Julie 1985. Met ander woorde die ander
kinders het teruggegaan skool toe, dit was eers na hierdie
datum dat die ouers met die inspekteurs gaan praat het om ons
skool ook oop te maak dat ons ook kan teruggaan skool toe.

MNR JACOBS: Wanneer het die ouers met die inspekteurs gaan
praat? -- Ek sal nie die datum kan onthou nie. Al wat ek
onthou is dat die vergadering by die skool gehou was. (20

Wanneer / ..

Wanneer het die skole toe in Adelaide amptelik geopen?

-- Die primêre skole van Adelaide het geopen op die amptelike openingsdatum, dit is 14 Julie 1985. Dit was net ons skool wat nie op daardie dag geopen het nie.

HOF: Nou wanneer is u skool dan geopen? -- Iets na 20 Julie, iewers daar rond.

MNR JACOBS: En hoe lank na hierdie 20ste Julie of daardie omgewing het hierdie tussentydse liggaam tot stand gekom, hierdie COSAS liggaam? -- Daar was baie werk gewees om aangepak te word deur ons. Daar was toe nie nog tyd gewees om (10 nog veel aandag daaraan te gee wat presies daarmee gebeur het nie en dit was nie lank wat ons geopen het nie, op 23 Julie 1985 is ek toe in aanhouding vir die "state of emergency".

HOF: Wag nou bietjie laat ek net duidelikheid kry. So iets na 20 Julie het die skool amptelik geopen. Op 23 Julie is u in aanhouding geneem? -- Ja.

So iewers tussen 20 Julie en 23 Julie is hierdie COSAS-struktuur geskep? -- Daar was sprake gewees van die interim struktuur van COSAS. Dié was nog nie gestig gewees dat dit nou eers begin werk het nie. (20

MNR JACOBS: So daar was nooit so 'n liggaam gestig gewees tot die tyd wat jy aangehou is nie? -- Daar was net sprake gewees dat daar so-iets bestaan, dat daar sekere mense is wat te doene het met die struktuur, maar dié het nog nie begin werk nie.

Nou laat ons net duidelikheid daaroor kry. Was daar sprake in daardie tydperk dat daar bestaan reeds so 'n tussentydse struktuur of was daar sprake dat hulle wil so-iets stig? -- Daar was sprake daarvan dat dit gestig moet word. (30

HOF /..

HOF: Die interim struktuur of COSAS self? -- Nee, die interim struktuur.

MNR JACOBS: So toe jy aangehou was op 23 Julie 1985 toe het daar nog nie so 'n liggaam bestaan nie? -- Nee.

Hoe lank was jy aangehou? -- Ek skat ongeveer vyf maande wat ek is eers vrygelaat op 3 Desember 1985.

Wanneer het jy weer skool toe gegaan? -- In 1986.

Het daar toe 'n tak van COSAS bestaan? -- Nee, ons was besig met die voorbereidings dat ons die eksamens gaan skryf in Maartmaand. (10

Het daar toe 'n tussentydse komitee bestaan vir die stigting van 'n tak van COSAS in jou skool toe jy teruggegaan het? -- Nee.

So die interim komitee dan as ek jou getuienis nou reg verstaan, het dan nooit bestaan in daardie skool nie? -- Dié het bestaan in 1985 maar nooit gefunksioneer nie. Ek is toe in aanhouding en vrygelaat in Desembermaand en daar was nie eksamen geskryf vir einde 1985 nie, so dié moes geskryf gewees het in 1986 maar met my terugkoms was daar nie 'n funksionele COSAS gewees nie. Ons was besig met voorbereidings vir die(20 eksamen in Maartmaand.

Het 'n COSAS-tak ooit tot stand gekom in Adelaide? -- Nee, nooit nie.

Tot vandag toe nie? -- Nee, daar is nie.

Was daar in 1985 'n leerling by die skool met die naam Vuzumuzi Masweli (spel naam)? -- Ja.

HOF: Is dit Vuzumzi of Vuzumuzi? -- Vusumuzi.

Vusumuzi. -- Vu-s-u-m-u-zi.

MNR JACOBS: En Martin Tiso.

HOF: Nee wag 'n bietjie, is die antwoord ja, daar is een? (30

Ja / ..

-- Ja, daar is een.

Ja?

MNR JACOBS: En Martin Tiso? -- Nee, hy was nie by ons nie.

HOF: T-i-s-o?

MNR JACOBS: T-i-s-o.

HOF: Nie by julle skool nie? -- Nee.

Ken jy hom? (gelyk)

MNR JACOBS: Het jy hom geken daar? -- Ja, ek ken hom maar hy was nie 'n leerling by ons skool nie.

By watter skool was hy 'n leerling? -- Hy was op skool (10 in King William's Town.

Nie in een van die ander skole daar nie? -- Nee.

En Sowika Zweni (spel name)? -- Ja, ek ken hom.

Was hy in julle skool? -- Ja.

En Lindelwa Mjongile. -- Wat is daardie ene?

Ek sal die eerste naam uitspel - Lindelwa (spel dit) en die van is M-a-j-o-n-g-i-l-e-. -- Ek ken hom.

Was hy in julle skool? -- Ja.

En Sipho Camago - ek sal dit spel. -- Ja, ek ken hom.

Is hy in julle skool? -- Ja, hy was saam met ons. (20

HOF: Praat ons nou van al hierdie mense wat hier opgenoem is in die jaar 1984/85? -- Ja.

MNR JACOBS: Edele, ek sien dit is kwart oor.

DIE HOF VERDAAG VIR TEE / DIE HOF HERVAT

THAPELO NKAYI, nog onder eed (deur tolk) -

VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Die vriend van jou wat gearresteer was, is sy naam Mgcineni July? -- Ja.

HOF: Kan ons nou net weer die spelling kry van daardie eerste naam?

MNR JACOBS: Ek gaan dit doen, edele, M-g-c-i-n-e-n-i. En (30 daar / ..

daar was ook soos jy hier vir die hof vertel het 'n vergadering met die skoolhoof gehou dat daar moes uitgevind word of na die polisie gegaan word oor sy arrestasie? -- Ja.

En die persoon wat die leiding geneem het by hierdie byeenkoms met die prinsipaal was dit Siphon Camago? -- Nee, dit was nie Siphon gewees nie, dit was al die skoliere.

Maar is hy nie die man wat die praatwerk gedoen het met die prinsipaal en julle versoek aan hom oorgedra het nie? -- Nee.

HOF: Nou wie het die praatwerk gedoen? -- Enige ene. (10

Daar was nie 'n persoon gewees wat spesifiek moet praat nie.

MNR JACOBS: Wie het gepraat, ons vra nie wie moes praat nie.

-- Die bestaande "acting board" destyds het gepraat.

Wie was die voorsitter? -- Mgcineni.

Het Siphon op daardie "board" gedien? -- Ja, hy was.

Nou as Mgcineni die voorsitter was, het hy tog sekerlik nie gepraat nie want hy was aangehou. -- Ja, hy was aangehou daar was dus niemand gewees in sy plek nie.

Nou wie het gepraat? -- Die skoliere het daar vir ons die "acting board" opdrag gegee om met die skoolhoof te gaan praat sodat Mgcineni vrygelaat moet word, dit wil sê ons moes daardie opdrag as 'n "acting committee" oorgedra het. (20

HOF: Hoeveel mense was daar op die "acting board"? -- Tien.

Het tien gelyk gepraat? -- Nee, ek is die persoon wat gepraat het daar van die tien want ek was die een wat eintlik in die plek van Mgcineni opgetree het aangesien hy in hegtenis was.

Hoekom neem ons vyf minute om dit uit te vind? -- Ek het dit verduidelik dat daar niemand spesifiek in die plek van Mgcineni was nie. Ek het dus gepraat in sy plek. (30

MNR JACOBS: Die vergadering was gehou op 10 April 1985, is dit reg?

HOF: Die vergadering met die skoolhoof?

MNR JACOBS: Waar hulle die mense, die afvaardiging gekies het om met die skoolhoof te gaan praat. -- Ja.

En het julle die skoolhoof na hierdie vergadering genooi? Was hy teenwoordig daar? -- Ja, ons het hom genooi.

En is dit op dié vergadering waar julle julle eise bekend gemaak het omtrent die klaskamers en die skoolgehou wat verbeter moes word? -- Nee, dit was nie by hierdie vergadering nie.

Sien ek wil dit aan jou stel dit was op hierdie vergadering dat Sipho Camago die hoofspreker was wat daar julle eise gaan stel het en uitgespel het aan die skoolhoof. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

Want daar was ook 'n eis gewees vir elektrisiteit by die skool, is dit reg? -- Ja, daar was.

Daar was ook 'n eis gewees vir beter skoolgronde en fasiliteite by die skool, is dit reg? -- Ja, daar was.

En dan was daar een eis gewees dat Mgcineni July moes (20 deur die polisie vrygelaat word? -- Laat ek nou duidelik vertel hier, die eerste klomp wat u genoem het as eise, dit wat ek gesê het was eise gewees, praat ek daarvan by die vorige vergaderings, nie by hierdie vergadering nie. Hierdie vergadering het alleenlik te doene gehad met die vrylating van Mgcineni.

Het julle 'n eis gestel dat hy moet vrygelaat word deur die polisie? -- Ja, ons het 'n versoek gaan maak aan die prinsipaal om te kan hoor hoekom hy gearresteer was en dat hy vrygelaat moet word.

(30

En / ..

En julle het ook mense afgevaardig, gekies wat saam met die prinsipaal na die polisie moes gegaan het om julle eis oor te dra aan die polisie. -- Ja, daar was.

En was Siphos een van die mense wat moes gaan? -- Nee, hy was nie.

Sien ek wil dit aan jou stel, meneer - laat ek net eers 'n ander ding duidelik kry. Is dit reg, tot gister toe het jy al die tyd 'n verklaring in jou besit gehad toe jy by die hof aangekom het, jou verklaring? -- Nee, ek het nie 'n verklaring gehad nie. (10

Sien gistermiddag net voor die hof begin het, het jy hier aangekom by die hof saam met 'n ander persoon, is dit reg? -- Ek was in die geselskap gewees van persone toe ek hier opgedaag het.

Maar 'n ander getuie van Adelaide af? -- Ja.

En julle is toe in die hof langsaan dadelik ingeneem toe julle hier gekom het? -- Ja, ons was gesê om daar te gaan sit.

En julle is by hierdie sydeur hierso in? -- Ja.

Nou wil ek dit aan jou stel toe julle daar ingegaan het by hierdie sydeur het julle by my verbygeloop, is dit reg? (20 Waar ek by die deur gestaan het? -- Ja, ons het by u verbygegaan.

En jy en jou vriend wat van Adelaide af kom, albei van julle het elkeen 'n dik verklaring in julle hand gehad wat julle daar mee ingegaan het? -- Nee, net hy alleen het 'n lêer gehad wat hy gevra was deur Francis om te hou, nie dat ons verklarings gehad het nie.

Ek wil dit aan jou stel dat hierdie verklarings was in julle besit om aan te hou studeer, is dit reg? -- Nee, nie dat ons dit moet bestudeer nie. (30

Ja / ..

Ja. Jy sien want ek wil dit aan jou stel, meneer, dat jy is hier besig om vir die hof baie leuens te vertel. -- Nee, dit is nie leuens nie.

Jy sien op 19 Junie 1985 was jy in 'n bussie met verskeie persone voorgekeur deur polisie, is dit korrek? -- Ja, dit is reg.

Julle was vanaf Highlands vakansie-oord in Katberg in die distrik Belfour, Kaap, gewees waarvan julle toe op pad was in die bussie. -- Ja.

En in die bussie was daar mense gewees van Grahamstad. (10 -- Ja, daar was.

Mense van Port Elizabeth. -- Ja, daar was.

Mense van Queenstown. -- Ja.

Mense van die Ciskei. -- Ja.

Mense van Port Elizabeth. -- Ja.

Mense van Cradock. -- Nee, ek sal nie almal kan onthou wat daar was nie.

Dan was daar 'n hele paar mense van Adelaide in die bussie saam met jou gewees. -- Ja, daar was daar.

En daar was mense van Somerset-Oos in die bussie gewees. (20 -- Ja.

Daar was mense van Fort Beaufort af in hierdie bussie. -- Ja.

Daar was mense van Oos-London in hierdie bussie. -- Ja, daar was.

En daar was mense van Kirkwood in daardie bussie. -- Ja.

En mense van.. -- Soos ek alreeds gesê het ek sal nie almal kan onthou wat daar was nie.

En daar was ook mense van Graaff-Reinet in gewees. -- Ja.

(30

En julle het toe van hierdie Highlands vakansie-oord gekom in Katberg waar julle vir twee dae vergader het. -- Ja.

En dit was 'n vergadering van die Os-Kaapse streek van COSAS wat daar gehou was. -- Ja.

En kyk na hierdie dokument, dit was die program gewees van daardie vergadering. Stem jy saam dit was die program van daardie vergadering soos georganiseer deur COSAS? -- Ja.

En as 'n mens kyk op die voorblad, as ek hom net kan identifiseer, die heel-boonste is: "Congress of South African Students - COSAS. Eastern Cape Regional Executive Committee welcomes you all to the fourth Eastern Cape Regional Council" en dan gaan dit daar aan, die program wat dan op die tweede bladsy aangaan. Nou as u kyk daarso, ek gaan net daar vir jou uithaal - julle van Adelaide het aktief deelgeneem aan die.. (10

HOF: Gaan dit in as 'n bewysstuk?

MNR JACOBS: Ek gaan hom inhandig.

HOF: Dit sal BEWYSSTUK CA.43 wees.

MNR JACOBS: Soos dit u behaag. Julle van Adelaide het aktief deelgeneem aan die besprekings en die aktiwiteite op daardie vergadering. -- Ons het soontoe gegaan alleenlik as "observers" omdat ons wel geweet het waaroor is dit, wat is COSAS. (20

Dit is eienaardig want op hierdie program word gewys dat julle om 17h00 op daardie dag op die eerste bladsy of die tweede bladsy, het julle deelgeneem aan die namiddagsessie onder die voorsitterskap van M Siwiza. -- Ja, ons was daar gewees.

En nie net daar nie, julle het deelgeneem aan die aktiwiteite / .. (30

aktiwiteite. -- Ons het nie deelgeneem nie ons het net gaan luister vir COSAS, ons het nie geweet wat COSAS is nie.

HOF: Nou wat beteken dit dat u op die program staan vir 'n volle halfuur? -- Dit beteken dat ons sou vrae daar vra wat COSAS is, waaroor gaan dit. Daardie tyd kon ons daarop span-deer het.

MNR JACOBS: Jy sien as jy oorblaai na die volgende bladsy toe waar dit staan: "Eastern Cape Regional Council minutes, Secretary's programme. First day.." en die "afternoon session" het julle daar ook weer deelgeneem. -- By watter (10 gedeelte is u nou?

Dit is die derde bladsy. -- Is dit die ene wat gemerk is "second day"?

Nee kyk, hy begin die voorblad. Dan het ons hierdie ene waar dit die tye wys en dan weer op die laaste bladsy, die derde bladsy waar bo-aan groot in swart gedruk is: CONGRESS OF SOUTH AFRICAN STUDENTS", dan daarso: "Afternoon Session". Onder Grahamstad is Adelaide weer daar ook ingedeel. -- Ja, dit staan so ingeskryf.

HOF: Wat sê u beteken dit? -- Ons het deelgeneem in die (20 sin dat ons daar begin vrae vra het oor COSAS, wat COSAS is waaroor gaan dit en na ons die vergadering daar verlaat het, byvoorbeeld die vergadering nou uit is, daardie sessie, dan kom ons weer terug en dan kom daar weer gevra. Dit is onder daardie omstandighede dat daardie naam daar staan.

Laat ek net vir u iets sê, dan lyk dit vir my as ek die laaste bladsy lees, heelbo staan: "Eastern Cape Regional Council. Minutes, Secretary's Programme" Dan word daar onder verskillende sessies word daar verskillende plekke aangedui en soms "REC member". En daar staan heel-onder: "In each (30 session / ..

session we ask the above branches to put their people as secretaries as indicated on the chart". Nou wil dit vir my voorkom asof hierdie 'n lys is van die takke wat op verskillende sessies die sekretarisse moet verskaf. Kan u vir my sê waar ek verkeerd is? -- Soos ek alreeds gesê het ons het soontoe gegaan om te gaan hoor van COSAS, wat die doelstellings is van COSAS en ons het niemand uitgewys wat dit bygewoon het as 'n sekretaris nie.

Ja.

MNR JACOBS: Op daardie stadium het julle enige komitees van (10 enige aard gehad waarop jy gedien het? -- Ja, die komitee van die "acting board".

Wie was die komitee van die "acting board" wat daar was? -- Ek was een van die mense wat van die "acting board" af gekom het wat teenwoordig was daar, maar ons het nie daar gegaan om die skool te verteenwoordig nie. Ons het net daar gegaan met die oog om te hoor wat die doelstellings van COSAS was.

HOF: Antwoord nou net die vraag. Die vraag is wie van die "acting board" was daar? -- Ek was daar. (20

Is dit al? -- Siphos.

Ja? -- En anders.

Moenie laat ek tande trek nie. Gee my die lysie. -- Siphos, Sowika Zweni, Thapelo Nkayi, dit is myself, Lindelwa Mjongile, Vusimuzi Msweli was ook teenwoordig maar hy was nie 'n lid van die "acting board" nie. Hy was net daar teenwoordig gewees.

MNR JACOBS: Martin Tiso? -- Wie?

Martin Tiso? -- Martin Tiso was daar gewees maar hy was nie by ons skool gewees nie. (30

Was / ..

Was hy nie lid van die "acting board" ook nie? -- Nee, hy was nie by ons skool gewees nie.

Nou laat ons net bietjie duidelikheid kry. Hoe het dit dan gekom dat julle kennis gekry het om na hierdie kongres of na hierdie vergadering van COSAS se streek te gaan? -- Martin Tiso loop skool in King William's Town. Hy was by die huis gewees toe hy ons gevra het van organisasies wat daar bestaan het op ons COSAS hek. Ons sê vir hom ons het nie COSAS nie maar ons het die "acting board". Hy sê toe vir ons van hierdie COSAS en sê toe vir ons dat daar so 'n vergadering gehou gaan word. Dit is die streek van COSAS en as ons belangstel om te weet waaroor gaan dit, wat COSAS is en wat sy doelstellings is kan ons hierdie vergadering bywoon. Dit is omdat ons belang gehad het om te weet waaroor dit gaan dat ons die vergadering bygewoon het.

Goed, ons gaan bietjie verder. Julle het nou geweet daar gaan so 'n vergadering wees maar hoe het julle geweet wat is al die reëlings, hoe lank dit gaan wees, waar dit gaan wees? -- Hy het gesê hy is op pad soontoe, hy gaan die vergadering bywoon. Ons het toe besluit dat ons ons eie vervoer sal (20 moet organiseer om mee te ry met die oog om die vergadering by te woon.

Het julle gereël om vir twee dae daar te gaan bly? -- Nee, ons het nie bedoel om so lank daar te bly nie.

Julle kon uitgevind het alles wat julle wou weet binne 'n halfuur, is dit reg? -- Ons het net navrae gedoen by die tye wat hulle vry was om met ons te praat.

Ja, maar julle kon dan binne die eerste dag teruggekeer het is dit reg? -- Hy het gesê die vergadering gaan gehou word te Grahamstad en wat ons daar kom kry ons dat die (30 vergadering/...

vergadering nie daar gehou word nie, maar by hierdie plek.

Ons moes dus toe na Cutback toe gaan.

HOF: Is dit Cutback of Katberg? -- Katberg.

MNR JACOBS: Jy sien dit is vir my eienaardig dat jy die dinge vir die hof sê maar julle ry dan met die gemeenskaplike bussie met al die mense van die ander takke. Hoe verduidelik jy dit? -- Nee, oorspronklik toe ons soontoe gehad het, het ons ons eie vervoer gehad, dit was 'n voertuig gewees. Dié het ons daar gelaat en teruggekeer na Adelaide toe. Dit was om daardie rede dan dat ons nou met hierdie bussie teruggekom (10 het.

K1429

Kan jy vir ons sê toe hierdie komitee, "acting board" dink ek noem jy dit by julle skool gekies was, was dit net 'n los groep as 'n "board" gekies, daar was nie 'n voorsitter, sekretaris, tesourier en daardie soort goed gekies op hierdie "acting board" nie? -- Daar was 'n voorsitter gewees, daar was 'n sekretaris gewees, daar was eintlik posisies aan mense gegee.

HOF: Tesourier? -- Daar was een.

MNR JACOBS: Wie was die tesourier? -- Siphokazi Mathi- (20 kica

HOF: Spel albei, asseblief. -- Siphokazi Mathikica (spel beide)

MNR JACOBS: Wie was die voorsitter? -- Mngineni was die voorsitter van die "acting board".

HOF: Dit is nou July? -- Ja.

MNR JACOBS: Het julle 'n vise-voorsitter gehad? -- Ja.

Wie was hy? -- Siphoc Camago.

Het julle 'n sekretaris gehad? -- Ja.

Wie was hy? -- Soyika Zweni (spel name). (30

Het / ..

Het julle 'n publiisiteitsekretaris gehad? -- Nee, ons het nie ene gehad nie.

Het julle 'n organiseerder gehad? -- Nee, ons het nie ene gehad nie.

Toe julle nou by hierdie byeenkoms in Katberg gekom het moes julle almal geregistreer het, is dit reg? -- Ja, dit is so.

En julle het daar geregistreer? -- Ja, ons het geregistreer.

Hoe het julle geregistreer, as waarnemers of het julle(10) geregistreer as 'n tak? -- Ons het net ons name daar laat opskryf.

Sien want ek wil dit aan jou stel julle het daar geregistreer as 'n tak. -- Nee, ons het nie geregistreer as 'n tak nie. Ons was nie 'n tak nie.

En julle het julle titels agter julle name soos julle geregistreer het. -- Ja, mense het daar geskryf wat die titels was by die "acting board", nie by COSAS nie.

Het julle opgeskryf titels van "acting board", agter julle name? Jy sien ek wil nou vir jou toon - wat ek voor (20) jou plaas is die register waarop julle geregistreer het daarso. Die opskrif is "COSAS Eastern Cape Regional Council", 17 tot 19 Junie 1985. Edele miskien kan ek sommer op hierdie stadium - ek gaan dié een ook ophandig - is CA.44.

HOF: Wel, u sal hom eers moet laat erken kry.

MNR JACOBS: In daardie register verskyn julle name op bladsy 2 is dit reg? Daar op die tweede bladsy, die vierde name van bo af, van daar af begin ons met Adelaide en jou naam staan ook daarso as die agtste naam van bo af. -- Ja.

So dit is die register wat julle daar ingeskryf het nè(30

Ja / ..

-- Ja, dit is die register maar ek was nie tesourier gewees nie.

Nee, wag 'n bietjie, ons sal daarby kom.

HOF: Ja, die BEWYSSTUK gaan in as CA.44.

MNR JACOBS: So die volgende, die name wat ek alreeds vanoggend vir jou hier gestel het en wat jy gesê het wat in jou skool is en ook in die ander skole daar in Adelaide, dié verskyn hierso: Vusumuzi Msweli van Adelaide, hy word hierso gewys as die vise-voorsitter. -- Ja, hy was daar.

Ja. Julle "action board" het mos nie 'n vise-voor- (10
sitter gehad nie, het hy? -- Hy het gehad.

Maar dit was nie Vusumuzi gewees nie, is dit reg? -- Ja, dit was nie hy nie.

En Martin Tiso was van Adelaide die publisiteitsekretaris.
-- Nee, hy was nie. Martin Tiso was daar om sy plek te gaan verteenwoordig.

Jy sien hy het Adelaide daar verteenwoordig, Adelaide se tak, "branch" van Adelaide as publisiteitsekretaris van die tak van COSAS op Adelaide. -- Nee, hy het ons nie kom verteenwoordig daar nie. Hy was soontoe gewees omdat hy (20
van King William's Town af gekom het en eintlik op pad was na hierdie vergadering.

Die volgende ene is Soyika Zweni. Hy was daar as die sekretaris van..

HOF: Soyika Zweni.

MNR JACOBS: Zweni, as die sekretaris van Adelaide tak van COSAS. -- Hy was die sekretaris gewees van die "acting board" nie COSAS nie.

En Lindelwa Mjongile, hy was daar as die "organiser".
-- Lindelwa was daar gewees maar Lindelwa was nie die (30
organiseerder/..

organiseerder nie.

Maar ek verstaan dan nie. Hy word dan hier gewys as die organiseerder? -- Ek weet nie.

Julle het mos nie 'n organiseerder in die "acting board" gehad nie? -- Dit is wat my ook verbaas om te sien dat hy 'n organiseerder was.

En dan uself word - hier het u uself voorgedoen as die tesourier? -- Ek het net my naam daar opgeskryf, nie dat ek 'n tesourier was nie.

Maar die mense mos tog die inligting by jou gekry het?(10 -- Nee, ek het net my naam opgeskryf.

En Sipho word hierso aangegee as die voorsitter? -- Hy was die vise-voorsitter van die "acting board".

Jy sien meneer, jy vertel die hof 'n klomp leuens. Daar het al die tyd 'n tak van COSAS bestaan daar in Adelaide. -- Daar was nie 'n COSAS tak gewees in Adelaide nie.

En julle het geweet van hierdie vergadering omdat julle as 'n tak daarnatoe gegaan het om julle tak te gaan verteenwoordig, daarom was julle daar. -- Daar is nie so-iets nie. Ons het soontoe gegaan nie as COSAS nie, daar was geen (20 COSAS tak gewees daar by ons nie.

Sal jy saamstem dit was nie 'n ope vergadering vir al die mense nie, dit was vir verteenwoordigers van takke wat daar was. -- Ek sal nie want ons het ook soontoe gegaan, ons was aanvaar om daar in te kom; ons was nie 'n tak gewees nie.

En is dit nie reg dat daar is ook voor hierdie konferensie aan julle dokumente gestuur vir bestudering en vir bespreking op hierdie vergadering of byeenkoms van die Oos-Kaap streek van COSAS? -- Nee, daar is nie so-iets nie.

En julle was ook dokumente gegee om te wys waaroor gaan(30

COSAS / ..

COSAS op daardie vergadering? -- Ja, ons het dit gekry om uit te vind waaroor gaan COSAS.

En hierdie dokument wat nou voor die hof is, is een van die dokumente wat ek vir jou wil gee - identifiseer dit - wat daar aan julle verskaf is vir behandeling onder andere op hierdie vergadering. -- Ja.

Goed, ek wil die dokument inhandig as BEWYSSTUK CA.45.

HOF: CA.45.

MNR JACOBS: Net om te identifiseer vir doeleindes van die oorkonde, dit is 'n skrywe deur Themba Mangqase, die vol- (10
tydse organiseer van COSAS en dit is op 'n COSAS briefhoof waarop ingetik is: "Eastern Cape Regional Executive Committee", greetings from the REC. Nou in hierdie dokument as 'n mens kyk bietjie na die tweede paragraaf. Ek sal vir jou lees:

"They have now banned all meetings until 31 March 1986. This is we see as another attempt by this government to cross the student movement and in fact they are banning our organisation COSAS. Our united efforts must not at all be stopped by these cowardly actions aimed at (20
destroying our organisation. We must at this time organise, mobilise our people and fight back. Let us harass the enemy in all corners and let us use whatever means available to us. We call upon you to intensify our struggle against the enemy and those who collaborate with it."

Kan u vir ons sê wat was die besprekings rondom hierdie paragraaf? Hoe moes die mense ge"mobilise" en ge"organise" word om terug te veg? -- Daar was niks spesifiek aan ons genoem wat gedoen moet word om dit te doen nie. Ons het nie (30
daarvan / ..

daarvan geweet nie en dus was ons nie gesê wat word verwag wat moet gedoen word nie.

Maar dit was mos bespreek op daardie vergadering? -- Ek onthou nie meer nie. Ons was net die dokumente gegee maar ek kan nie onthou dat dit bespreek was nie.

Goed, kom ons kyk die volgende paragraaf:

"To those areas who have decided to go back to classes this year COSAS calls upon you to force and elect SRC structures in your schools. Let us not wait for them to grant us SRCs. Let us all unite in our schools and (10 become uncontrollable and ungovernable. Let us call meetings in our schools to show this government that we shall not obey the order on us. Forward with the democratic SRCs. United action for democratic education."

Wat is bespreek oor hierdie ding, hoe moet julle julle onregeerbaar maak? -- Niks was aan ons gesê nie.

Ja, maar dit is mos bespreek daar? Dit is mos, julle het die dokumente mos gekry dat dit bespreek word op hierdie kongres? -- Nee, ons het hierdie papier gekry terwyl ons by die kongres was maar daar was nie aan ons gesê dat ons die (20 inhoud hiervan moet uitvoer nie.

Hoekom is jy so angstig om dit vir die hof te sê. Ek vra nie vir jou of julle dit moes uitvoer nie, ek vra wat is bespreek daaroor? -- O, ek het miskien verstaan dat u dit bedoel het.

HOF: Maar kom ons wees nou prakties. Een van die baie belangrike dinge wat gebeur het in daardie tyd is blykbaar 'n verbod op alle vergaderings tot 31 Maart 1986 en daardie verbod sou COSAS ook ernstig tref. Nou het daardie COSAS mense dit nie bespreek nie? -- Nee.

(30

MNR JACOBS: Is dit daar bespreek dat daar 'n moontlikheid bestaan dat COSAS verban sou word? -- Nee.

Kan jy vir ons enige iets sê wat daar bespreek is wat jy kan onthou? -- Ja.

Kom ek miskien net dit vir jou korter maak. Kan jy onthou dat die "Education Charter Campaign", dat dit daar bespreek was op hierdie vergadering? -- Nee, ek onthou nie.

Kan jy niks onthou van die "Education Charter Campaign" nie? -- Nee.

Sien want as ek dit nie mis het nie kom dit voor op (10 hierdie program van hulle.

HOF: Ek wonder of u reg is, mnr Jacobs?

MNR JACOBS: Ja, ek sien ek het net "Crisis in Education". Was daar nie 'n besluit geneem op daardie ding wat al die takke van COSAS moet die "Education Charter Campaign" loods nie en dat hulle moet - en dat die besluit geneem was dat ouers en leerlinge moet saamwerk en dat studente of leerlinge moet teruggaan en ander studente en ouers en die gemeenskappe waar hulle is moet hulle politiseer rondom hierdie kampanje. -- Nee, daar is nie so-iets nie. (20

Het hulle nie daarvoor gepraat en die besluit was gewees dat dit moes gekoppel word aan die internasionale jeugjaar nie? -- Nee.

Het hulle die internasionale jeugjaar bespreek daarso? -- Ek het dit nie gehoor daar nie.

Kan u onthou dat hulle die rol van vroue in die stryd, die vryheidstryd bespreek het? -- Nee, ek onthou nie dat so-iets gesê was nie.

Het hulle enigiets van 'n stryd gepraat? -- Ek het niks gehoor daarvan nie. (30

Het / ..

Het hulle enige iets van 'n krisis in onderwys gepraat en die staat se reaksie daarop? -- Nee, daar was nie.

Jy sien die laastes wat ek vir jou genoem het, die rol van die vroue in die stryd, die internasionale jeugjaar, krisis in onderwys, dit was duidelik bespreek op daardie byeenkoms volgens hierdie program.-- Ek het dit nie gehoor nie.

En is dit nie so dat hierdie krisis in onderwys en die staat se reaksie, is juis daar waar hulle die kwessie bespreek het dat die staat moontlik vir COSAS sal verband nie en dat die vergaderings, openbare vergaderings verband word en dat (10 dit die reaksie is van die staat nie? -- Nee, ek het dit nie gehoor nie.

Jy sê vir die hof jy het niks van daardie goed gehoor nie, terwyl jy twee dae lank op 'n intensiewe vergadering was waar dinge intensief bespreek was, maar jy kan ander dinge onthou by ander vergaderings wat nog voor daardie tyd gehou was, daar onthou jy in detail. Hoe is dit moontlik? -- Ek onthou nie.

Ja, lyk my jy kan niks onthou wat op hierdie twee dae van intensiewe vergadering van COSAS bespreek is nie? -- (20 Nee, dit was net vir 'n dag gewees.

En jy kan nie eers daardie een dag s'n onthou nie? -- Wat ek wel kan onthou is dat die takke wat daar teenwoordig was, was gesê dat hulle geld moet bring want daar gaan nog 'n nasionale konferensie gehou word in die toekoms. Die stellings wat u aan my stel wat daar plaasgevind het kan ek nie onthou nie.

Jy sien en die vergadering het ook nie net op een dag plaasgevind nie, hy het op meer as een dag plaasgevind. -- Nee, dit was net vir een dag gewees want die eerste dag wat (30

ons / ..

ons daar opgedaag het was dit te laat gewees. Daar was nie 'n vergadering gehou nie, ons het gaan slaap en die vergadering is eers op die tweede dag gehou.

Maar dit het geduur tot die 19de. Hy sou begin het die 17de tot die 19de. -- Nee, ons het net daar geslaap, die vergadering gehou vir die een dag. Ons is toe klaar en weg.

HOF: Het julle gebly tot die afsluiting? -- Ja.

MNR JACOBS: Jy sien ek wil dit aan jou stel toe die prinsipaal van hierdie skool gesê het goed, julle kan SRCs kry, dit was tog julle hoofklagte dat julle wou SRCs hê, is dit nie? -- (10 Ja.

Goed, toe hulle nou gesê het julle kan SRCs kry en die ander sal aan voldoen word was daar nie meer 'n rede vir julle gewees om te boikot nie? -- Daar was.

Wat? -- Die klagtes wat ons oor gesê het dat ons gaan wag tot hulle aandag geniet byvoorbeeld die boeke, die gebreekte vensterruite wat ons oor sou gewag het tot hulle reggestel was dan sal ons weer aangaan met onderwys.

Jy sien, maar dit was nie 'n rede om voor te wag nie want die belofte is gemaak: goed, ons sal sien dat daardie (20 dinge gedoen word.-- Nee, maar hulle sê nie hulle gaan dit doen nie, hulle sê hulle sal sien. Nou ja, om hulle 'n bietjie vinniger te laat maak het ons besluit om nie voort te gaan met onderwys nie.

So die inspekteur het nie vir julle gesê dat daardie sekere klagtes oor die skool se herstelwerk en die teksboeke dat hulle gaan wel dit vir julle verskaf nie? -- Ons het dit verstaan toe hy gesê het wat die skool betref om die verbeterings aan te bring sal lank neem. Goed, ons het dit so aanvaar, maar die vervanging van die vensterruite en die (30

boeke / ..

boeke wat verskaf moet word dit het ons gesê ons wag lie-
werste sonder om aan te gaan met lesings tot julle dit doen.

Was julle nie geïnteresseerd daarin dat julle nou agter-
raak met julle klasse nie, dat julle nie eksamen sal kan
skryf nie en daardie tipe dinge nie?

HOF: Is u nou besig met 'n vaderlike onderhoud met die getuie?

MNR JACOBS: Nee, edele.

HOF: Nou probeer hom klaarmaak voor ete, asseblief.

MNR JACOBS: Dan die persoon wat julle geëis het moet vryge-
laat word, hy was aangehou vir dagga nè? -- Ons sal nie (10
weet nie.

Was hy nie gevonnissen vir besit van dagga daardie dag van
die 11de nie? -- Ekskuus?

Die dag van 11 April 1985. -- Ons het dit eers van hom
gehoor na hy vrygelaat was.

Hoekom het julle dan die eis gestel dat hy vrygelaat
moet word as julle nie eens geweet het watter misdryf het hy
gepleeg nie? -- Nee, dit is omdat hy met die "action board"
betrokke was, 'n lid daarvan was. Ons het gedink dat hy
miskien gearresteer was omdat hy in daardie "action board" (20
gedien het.

As hy gearresteer was vir daardie doel dan moet daar nou
geboikot word by die skole? -- Nee.

Sien ek wil dit aan jou stel dat julle het ook georgani-
seer vir die volgende dag se optog.

HOF: Wat is nou die volgende dag?

MNR JACOBS: 11 April 1985.

HOF: Georganiseer 'n optog op 11 of op 10 April?

MNR JACOBS: Vir die 11de. Ek dink die optog was die 11de.

HOF: Vir die 11de? (30

MNR/. .

MNR JACOBS: Ja. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

En julle het by die biersaal bymekaar gekom daardie 11de April 1985. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

En toe het julle in die strate geloop en julle het vryheidsliedere gesing, is dit reg? -- Nee, daar is nie so-iets nie.

Het julle glad nie gesing nie? -- Daar was singery gewees.

Maar dit was mos vryheidsliedere wat gesing is? -- Hulle het gesing: "Babuyi O Mandela", dit is al.

Julle loop daar die strate vol en julle sing net van (10 Mandela al die tyd? -- Soos ek alreeds gesê het in my getuienis dat dit laat was toe ek by hulle aangesluit het, eintlik dit was nag. Met my aankoms by hulle wat ek aansluit is hulle besig om van Mandela te sing.

Jy sê dit was nag so dit was pikdonker gewees? -- Nee, nie pikdonker nie maar na skemer.

Was dit donker gewees? -- Dit was in die winter of die begin van die nag. Daar is geen straatligte daar nie. Na skemer, donker maar nie pikdonker nie, jy kon 'n mens nog gesien het. (20

Het julle by Mantewu se huis verbygegaan of uitgekome?
-- Ja.

Wat het daar gebeur? -- Niks het gebeur, hulle het net daar verbygestap.

Het julle nie daar gestaan en gesing nie? -- Ons het nie gestaan nie.

Toe julle by Mantewu se huis verbygegaan het..

HOF: Is dit Mantewa of Mantewu?

MNR JACOBS: Mantewu. Toe julle by sy huis verbygegaan het, het julle gesing? -- Ja, daar was gesing gewees. (30

Nou / ..

Nou het die mense nie daar gaan staan nie? -- Nee, hulle het nie gestaan nie hulle het geloop en sing.

Het jy agtergekom toe julle by Mantewu se huis verbygaan of by hom uitkom? -- Ja.

Wat het jou aandag op sy huis gevestig? -- Soos ons daar stap in die straat ons is verby die eerste blok en dan die volgende ene is Mantewu se huis. Dit is hoe ons daar verby gestap het.

ASSESSOR: Terwyl jy praat van 'n blok, hoeveel huise is 'n blok? -- 'n Blok is 'n huis waar twee gesinne bly. (10

Skakelhuise? -- Skakelhuise met twee deure.

MNR JACOBS: Maar julle het nou by baie huise verbygeloop maar wat het nou spesifiek gemaak dat jy nou so kennis daarvan geneem het julle loop verby Mantewu se huis nou? -- Die huis, die pad wat ons gebruik verby Mantewu se huis.

Het daar lig gebrand in sy huis? -- Ek het nie opgelet nie want ek het aan die regterkant van die pad gestap.

Jy sien want die getuienis in die hof was nie betwis gewees dat die prosessie daar tot stilstand gekom het nie en dit is selfs nie eens deur die verdediging ontken nie, (20 hulle het dit erken. -- Daar is nie so-iets nie.

Sien toe julle daar by Mantewu se huis gekom het, het julle slagspreuke geskreeu: "Viva Tambo, Viva UDF, Viva ANC, Viva Mandela". -- Daar is nie so-iets nie.

Het die mense ooit slagspreuke geskreeu daardie dag? -- Nee.

Verder is daar geskreeu deur 'n leier in die groep: "Botha", dan skreeu die gehoor: "Voetsek", aanhoudend. -- Daar is nie so-iets nie.

En hulle het ook daarso geskreeu Mantewu moet uitkom (30

hulle / ..

hulle wil hom doodmaak. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

Mense het net daar verbygestap en gesing.

En toe is daar klippe gegooi? -- Nee.

En by Springbok se huis aangekom, het hierdie selfde ding gebeur, dat daar is slagspreuke geskreeu en daar was gesing gewees. -- Nee, daar was geen slagspreuke gewees nie.

En daar is gesing van Tambo en Tambo moet terugkom om hulle te bevry. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

En ook geskreeu dat hierdie polisiemanne, hulle is Botha se honde en hulle moet kom. -- Nee. (10

Daar is geskreeu ook deur 'n voorskreeuer: Tambo en dan skreeu die ander mense wat in hierdie optog is "Viva!". -- Nee, daar is nie so-iets nie.

En toe het hulle begin klippe gooi. -- Daar was geen klippe gegooi daar nie.

Jy sê daar was geen klippe gegooi nie, het jy nie eers gehoor dat daar klippe gegooi word nie? -- Nee.

Nie eers na daar die eerste keer geskiet was nie? -- Nee.

Jy weet toe die polisievoertuig lateraan daar opgedaag (20 het toe was daar nog altyd mense wat klippe gegooi het daar. -- Ek weet nie want ek het weggehardloop, of daar nog klippe gegooi was toe die polisie daar opgedaag het nie.

Jy weet, ek wil dit aan jou stel dat jy vertel vir die hof leuens dat daar sommer so geskiet was op mense wat onskuldig verbygestap het. -- Dit is nie leuens nie.

Daar moes tog 'n rede gewees het om te skiet op mense? -- Ek weet self nie hoekom hy geskiet het nie.

Sien daar is van die mense wat getref is, en 'n bloedspoor is al gevind op die perseel van Springbok. -- Ek weet nie (30

daarvan / ..

daarvan nie, ek weet van die mense wat in die straat was.

Jy sien ek wil dit aan jou stel, meneer dat jy vertel nie vir die hof die waarheid nie, dat COSAS en hierdie ander liggaam AYCO, Adelaide Youth Congress, het bestaan en georganiseer in Adelaide. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

En julle het die mense daar opgesweep teen die polisie, teen die skole en die onderwysstelsel. -- Nee.

En dat julle hierdie aanvalle geloods het op die polisie-manne se huis daar. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

Die persoon Botha, ken jy hom - ek sal nou sy naam (10 kry, edele.

HOF: Joseph.

MNR JACOBS: Joseph Botha. -- Ja, ek ken hom.

Het hy saam met jou gedien op die Adelaide Youth Congress?
-- Ja.

Wat was hy daarop? -- Hy was die president.

So hy was 'n vername man in die organisasie van die jeug daarso in Adelaide? -- Nee.

Het julle vergaderings gehou in Adelaide, openbare vergaderings? -- Ja, daar is 'n openbare vergadering wat ek (20 bygewoon het. Dit is waar AYCO gekies was.

En daarna? -- Daar was wel vergaderings gewees, ja.

Openbare vergaderings? -- Ja, openbare vergaderings ver-naam die jeugdige.

En die doel van hierdie vergaderings was om die mense te mobiliseer en te organiseer en te vertel hoe sleg is die regering en die regeringsinstansies? -- Nee.

Is dit so dat julle het ook met die stigting van hierdie organisasie het julle 'n spreker genooi vanaf Cradock om julle te kom toespreek, om julle te vertel wat 'n jeugorganisasie (30

is / ..

is? -- Nee, daar is nie so-iets nie.

Is dit nie so dat mnr Mathew Goniwe het julle daar kom toespreek nie? -- Nee.

Het julle geaffiliëer by UDF? -- Nee.

Het hierdie jeugorganisasie nooit geaffiliëer nie? -- Nee.

Jy sien want ek wil dit ook aan jou stel dat die "Youth Organisation" die jeugorganisasie "youth organisation" van Adelaide was gestig voor Meimaand...

HOF: Wat is dit nou, mnr Jacobs - kry die ding se naam. (10

MNR JACOBS: Congress, Youth Congress. -- Nee, daar was nie so-iets nie.

Het julle 'n organisasie gehad in die "Youth Congress"? -- Ja, daar was.

Wie was dit gewees? -- Ek was een van julle.

So julle het meer as een organiseerder gehad? -- Ja.

En was die doel gewees dat julle moet organiseer onder die mense dat hulle moes aansluit by die "Youth Congress".

-- Ons het nie die mense georganiseer dat hulle moet kom aansluit nie. (20

Nou wat doen 'n organiseerder dan? Waarvoor het julle dan meer as een organiseerder gekies? -- Daar is verskillende areas. Daar was 'n organiseerder vir elke area. Byvoorbeeld as daar 'n vergadering gehou word dan moet daardie persoon organiseer deur die mense daar te laat weet van die vergadering wat gehou moet word.

Was Thembile Jantjie ook deel van die bestuur van Adelaide Youth Congress? -- Thembile of Sethembile?

Thembile. -- Ja.

En kan jy onthou dat op 27 April 1985 het julle as (30

lede / ..

lede van die "Youth Congress" na Cradock gegaan en daar die begrafnis van 'n sekere mnr Boss bygewoon het? -- Nee, hierdie organisasie het nie in Aprilmaand bestaan nie, daar is nie so-iets nie.

Ek stel dit aan jou dat hy het bestaan daardie tyd, julle het die begrafnis bygewoon en julle het met julle baniere soontoe gegaan en Thembekile was op daardie stadium die sekretaris van julle organisasie. -- Daar is nie so-iets nie.

En al hierdie aktiwiteite en die klipgooiery is wat julle georganiseer het, COSAS en die jeugkongres gesamentlik om die mense te kry om deel te neem aan die vryheidstryd en as deel van die vryheidstryd. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

RE-EXAMINATION BY MR YACOOB: No further questions.

NO FURTHER QUESTIONS

COURT: What do you have in mind for us for Monday?

MR YACOOB: I thought I would give your lordship a stimulating reading list for the week-end. It is Alexandra and then Soweto.

COURT: Yes, thank you.

(20

THE COURT ADJOURNS UNTIL 13 JUNE 1988